

RECENZE HABILITAČNÍ PRÁCE

Jana Spáčilová: *CATALOGUE of the Italian Opera Libretti in Central Europe in the First Half of the Eighteenth Century, I MORAVIA*, KLP Prague 2019. 427 s.

Předkládaná habilitační práce je dlouho očekávaným výstupem české, resp. moravské muzikologie zaměřené na specifickou existenci italské barokní opery v českých zemích se zřejmým dopadem na celosvětové bádání v daném oboru. Navazuje na dosavadní pramenný výzkum tohoto fenoménu u nás s moderními muzikologickými heuristickými a metodologickými parametry, které se od 60. let minulého století rodily v Itálii v procesu, jenž v základním výzkumu tištěného operního (oratorního) libreta odhaloval multivrstevnatost tohoto unikátního pramene. V roce 1965 založil Claudio Sartori s Mariangelou Donà Ufficio Ricerca Fondi Musicali (URFM). Rozsáhlý přepis a popis libret s indexy tak tematicky uplatnili už v roce 1978 při rekapitulaci vivaldiovského bádání Francesco Degrada a Maria T. Muraro (*Antonio Vivaldi: Da Venezia All'europa*. Milano: Electa, 1978) a v 80. letech se ve strojopisném exempláři provizorního katalogu v badatelských institucích po celém světě používala základní práce Claudia Sartoriho, publikovaná v letech 1990–1994 (*I libretti italiani a stampa dalle origini al 1800. Catalogo analitico con 16 indici*, Cuneo, Bertola & Locatelli Editori). Z toho je zřejmé, že úplná vědecká evidence a popis libret tvoří *conditio sine qua non* pro kulturní, literární, regionální, historický, sociologický, teatrologický a muzikologický výklad nadnárodního paradigmatu barokní opery. S ohledem na tyto širší evropské souvislosti je tedy namísto předeslat dvě zásadní pozitivní formální charakteristiky habilitačního spisu: 1) práce je předkládána v angličtině a 2) práce je připravena v této podobě k tištěnému vydání v nakladatelství KLP – Koniasch Latin Press v roce 2019 s vědeckými recenzemi.

Autorka se v duchu lokálního a regionálního přesahu do celého středoevropského prostoru tématem dlouhodobě vědecky zabývá od roku 2005 jako spoluředitelka projektu *Italská opera na Moravě v 1. polovině 18. století* (GA408/05/2232), kde se soustředila na domácí hudební kulturu a její zasazení do evropského kontextu s dílčími výstupy (Perutková, J. - Spáčilová, J.: *Italská opera na Moravě v 1. polovině 18. století - fenomén stále aktuální*. Opus musicum 2005/5, s. 50-53; Spáčilová, J.: *Olomoucký biskup Schrattenbach a hudební Evropa I-VI*. Cyklus článků, Opus musicum 2005; Spáčilová, J.: *Současný stav libret italské opery na Moravě v 1. polovině 18. století*. Acta musicologica.cz. Revue pro hudební vědu, 2006, 2; Spáčilová, J.: *Pro Choro Sacro Montano. Hudební sbírka ze Svatého Kopečku u Olomouce (1717- 1771)*. Acta musicologica.cz. Revue pro hudební vědu, 2005, 1). Nejnovějším vrcholem její systematické badatelské práce je úctyhodná monografie *Hudba na dvoře olomouckého biskupa Schrattenbacha* (Univerzita Palackého, 346 s., Olomouc 2018) s odhalením praxe parodických pasticcií na základě komparací hudebnin a libret. V letech 2012 – 2014 podrobila detailní analýze 71 tzv. moravských libret z první poloviny 18. století a zároveň pramenný soubor rozšířila na 81 položek, které dokládají skutečný operní provoz v Brně, Holešově, Jaroměřicích, Kroměříži a Vyškově.

V habilitační práci autorka také synkreticky definuje zadání jako zkoumání operního libreta k žánru *dramma per musica*, resp. intermezza a serenaty coby muzikologickou reflexi konkrétní podoby hudebně dramatického útvaru, jeho proměnlivosti, vývoje a případně „finálního“ stádia. S touto perspektivou pak barokní operu mnohem přesněji chápe jako „otevřené dílo“ než jen konzervovaný útvar, přičemž každým dalším libretem (a samozřejmě i

partiturou) doložené (a očekávané) varianty se konvergentně přibližují k jeho úplnějšímu poznání a pochopení.

Mimo úvodu a závěru dělí autorka práci do tří hlavních celků: 1. *Současný stav pramenů*, 2. *Libreto jako doklad hudebně divadelní aktivity* a 3. *Libreto jako reflexe provedeného hudebního díla*. V druhém a třetím oddíle dospívá v dílčích třiatřiceti podkapitolách k pozoruhodným, často novým modalitám operního provozu v daných moravských hudebních centrech na základě specifického patronátu, geografické polohy, míry profesionality, objednatelových zkušeností z Itálie, reprezentativních ambic, dostupnosti scénografie, plenérových inscenací, personálií jednotlivých složek díla (libretista, skladatel, scénograf, pěvci, baletní mistři), jejich provenience, režijních instrukcí a míry respektu k divadelnosti uváděných děl.

Pozoruhodný závěr o zhruba jen desetileté existenci italské opery v moravských centrech (konec 20. let – 1740) stejně jako repertoárové kontakty Schrattenbach – Rottal versus rezervovanost Schrattenbach – Questenberg neoslabují hodnotu moravských operních center, přímý vliv na příští generaci hudebníků a díky latinským kontrafaktům i na účastníky bohoslužeb v kostele. Příčiny této krátké kontinuity? Nákladnost (vedle 18 dekorací v Jaroměřicích, 10 v Brně, 13 v Holešově; proitalská scénografie s místními scénografy a kostyméry), úmrtí mecenášů, vkus. Práce odhaluje i to, že asi stovka pěvců a hudebníků, z toho 2/3 Italů, prostupovala nápadně vzhůru sociální stratifiací.

Exploatace libret a komparace argumentuje přesvědčivě i typus *původních* a *importovaných* oper, včetně mezitypů. Další dichotomii představuje *autorská opera* a *pasticcio*, včetně mezitypů, [*autorsky*] *přiznané pasticcio* (Brno s *impresáriovským divadlem* podobným jiným městským divadlům v Evropě) a *mylně autorsky přiřazených*. Autorka ostražitě pracuje se statistikou a předpokládá v budoucnosti objevení dalších dat, přesto je zjištěno 34 *původních* vůči 36 *importovaným* titulům vypovídající o tomto strukturálním aspektu. V řadě případů doputovala na Moravu italská opera nikoli po své premiéře, nýbrž po své repríze v jiném městě, přičemž cestující umělci a jejich vztahy často iniciovaly dramaturgii.

Z přesvědčivě zvládnuté heuristiky a muzikologické metodologie je nejcennější právě zjištění, že komplexně uchopený a vyložený libretní pramen do značné míry téměř nahrazuje nedochovanou hudebninu, zejména pokud badatel porovná hudební čísla, zachytí „cestující árie“ na určitém místě a v daném čase a začne s těmito údaji komparovat anonymní sbírky árií ve světových fondech (viz rekonstrukce *Argippa* O. Macka). Autorka v podobě detailního popisu (semiedice) libret s incipity a multiindexového katalogu (třídění: Díla, Balety, Intermezza, Lokality, Chronologie, Místo provedení, Původ, Objednatel, Dedikant, Impresáριο, Libretista, Skladatel, Překladatel, Scénograf, Kostymér, Baletní mistr, Mistr bojových scén, Sólisté, Role, Árie, Italské, Latinské a Německé incipity) navrhla kvalitní a obecně platná kritéria pro vytvoření celosvětového katalogu operních libret, respektive katalogu všech incipitů včetně jeho budoucí online verze k doplňování budoucích nálezů jako předpokladu následné identifikace anonymních hudebnin.

Práci a její autorku lze z uvedených důvodů označit za zakladatelku nové muzikologické subdisciplíny *Itineraristika italské barokní opery*.

Na základě předložené habilitační práce doporučuji pokračovat v habilitačním řízení.